

Зв'язок між комунікативними характеристиками психологів та видами їхньої професійної діяльності

<https://doi.org/10.67242/conference-2026-22>

Людмила Карамушка, дійсна членкиня НАПН України, докторка психологічних наук, професорка, завідувачка лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології

імені Г.С. Костюка НАПН, професорка кафедри психології

Зігмунд Фройд Університету Україна, м. Київ, Україна

Катерина Лоленко, доктор філософії в галузі психології, науковий кореспондент лабораторії організаційної та соціальної психології Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН

України,

м. Київ, Україна

Вступ. Підготовка психологів до здійснення різних видів професійної діяльності передбачає аналіз психологічних характеристик, зокрема, комунікативних, які є суттєвими для виконання того чи іншого виду діяльності. Дана проблема не знайшла достатнього висвітлення в літературі. Мета дослідження – проаналізувати зв'язок між комунікативними характеристиками психологів та видами їхньої професійної діяльності. Методика та організація дослідження. Для вивчення комунікативних характеристик психолога були використані такі методики: методика оцінки емоційного інтелекту (Н. Холл) (Hall, 2007); методика «Q-сортування» для аналізу тенденцій до соціальної взаємодії (В. Стефансон) (Stephenson, 1954); методика оцінки рівня асертивності (В. Каппоні & Т. Новак) (Carponi & Novák, 1994).; авторський опитувальник «Активність психологів щодо формування комунікативного бренду» (К. Лоленко) (Лоленко, 2023). Для дослідження видів професійної діяльності психологів використовувалася розроблена авторами «анкета-паспортичка». Дослідження проводилось за допомогою Google forms. Математична обробка даних здійснювалася за допомогою комп'ютерного пакета статистичних програм SPSS (версія 22). Для статистичної обробки та аналізу даних використовувались методи: описова статистика, факторний, кореляційний аналіз. Вибірка дослідження. У дослідженні взяло участь 190 психологів з різних областей України. Щодо виду професійної діяльності психологів, то 73,7% респондентів здійснювали психологічне консультування, 54,7% займались науковою роботою, 52,6% виконували тренерську роботу, 48,4% здійснювали викладацьку роботу, 42,1% були задіяні в психотерапії і 21,1% займались супервізійною роботою. Формат надання психологічних послуг респондентів характеризувався такими показниками: 75,8% працювали в змішаному (гібридному) форматі, 15,8% – лише в онлайнформаті і 8,4% – в офлайн форматі. Опитувані були об'єднані в такі вікові групи: до 30 років – 13,7%; 31-40 років – 14,7%; 41-50 років – 38,9%; 51-60 і більше років – 32,6%. За статтю респонденти були розподілені так: серед респондентів чоловіки склали – 9,5%; а жінки репрезентували – 90,5%. Результати дослідження. 1. У результаті проведення факторного аналізу було виявлено чотири фактори, що об'єднують комунікативні характеристики психолога (охоплюють 65,86% загальної дисперсії): «Емоційна компетентність», «Асертивна самопрезентація», «Залежність від інших», «Комунікабельність» (Карамушка & Лоленко, 2025). 2. Результати дослідження показали наявність статистично значущих зв'язків між комунікативними характеристиками психологів та видами їхньої професійної діяльності. Насамперед зазначимо, що існує позитивний статистично значущий зв'язок між «Асертивною

самопрезентацією» та переважною більшістю видів професійної діяльності психологів: психологічним консультуванням ($r=0,289$; $p<0,001$), психотерапією ($r=0,198$; $p<0,01$), супервізійною роботою ($r=0,166$; $p<0,05$), тренінговою роботою ($r=0,256$; $p<0,001$), науковою роботою ($r=0,149$; $p<0,05$). Також встановлено позитивний статистично значущий зв'язок між «Комунікабельністю» та значною кількістю видів професійної діяльності психологів: викладацькою роботою ($r=0,351$; $p<0,001$), тренінговою роботою ($r=0,235$; $p<0,01$), науковою роботою ($r=0,379$; $p<0,01$). Що стосується «Залежності від інших», то тут виявлено як позитивний, так і негативний статистично значущий зв'язок цього фактору та окремих видів професійної діяльності психологів. Так, встановлено негативний статистично значущий зв'язок між «Залежністю від інших» та психологічним консультуванням ($r=-0,306$; $p<0,001$) та позитивний статистично значущий зв'язок між «Залежністю від інших» та викладацькою діяльністю ($r=0,162$; $p<0,05$). Що стосується «Емоційної компетентності», то, констатовано, що «Емоційна компетентність» має негативний статистично значущий зв'язок ($r=-0,266$; $p<0,001$) з викладацькою діяльністю.

Обговорення. У процесі дослідження встановлено кореляційний зв'язок комунікативних характеристик психологів та видів їхньої професійної діяльності: а) «Асертивна самопрезентація» важлива для переважної більшості видів професійної діяльності психологів (психологічного консультування; психотерапії; супервізійної роботи; тренінгової роботи; наукової роботи). Сутність цього зв'язку полягає в тому, що для здійснення таких видів професійної діяльності суттєвим є наявність характеристик, що свідчать про впевненість психолога, здатність презентувати себе тощо. При цьому найбільш значущими вони є для психологічного консультування та тренінгової роботи. Дослідженням не виявлено статистично значущого зв'язку між «Асертивною самопрезентацією» та викладацькою роботою, це, очевидно, можна пояснити тим, що «зовнішній формат» роботи (регламентація офіційної позиції у навчальному процесі) не вимагає додаткової активності щодо самопрезентації. б) «Комунікабельність» є важливою для видів професійної діяльності, пов'язаних зі спілкуванням з достатньо великою кількістю людей одночасно (викладацька, тренінгова робота), порівняно з іншими видами діяльності психологів. Це вказує на те, що для цих видів роботи значущими є вияви товариськості, дружелюбності, рішучості. Водночас встановлено, що для видів професійної діяльності психологів, які носять переважно індивідуальний характер (психологічне консультування, психотерапія, супервізія), статистично значущих зв'язків стосовно «Комунікабельності» не виявлено. в) «Залежність від інших» не є значущою для психологічного консультування. Це свідчить про те, що для цього виду професійної діяльності психологів характерною є відсутність залежності, тобто наявність у психологів незалежності, самостійності, вміння відстоювати свою точку зору тощо. Це, очевидно, можна пояснити тим, що здійснення психологічного консультування передбачає, з одного боку, створення рівноправних партнерських взаємин з клієнтами, а, з іншого боку, необхідність проводити чітку лінію взаємодії з ними стосовно осмислення та аналізу певної особистісної чи професійної проблеми. Окрім того, слід враховувати, що психолог взаємодіє з достатньо великою кількістю осіб (у процесі ідентифікації проблеми, проведення діагностики, доведення отриманих результатів до споживачів психологічних послуг тощо), наприклад, у процесі організаційного консультування, сімейного консультування, що також передбачає вияви певної професійної незалежності. Разом з тим, виявлено, що залежність від інших є значущою для викладацької діяльності. Це можна пояснити, на наш погляд, тим, що сама викладацька робота здійснюється в «залежному» форматі (вона має відповідати навчальним стандартам, навчальному плану, програмі курсу тощо); г) «Емоційна компетентність» не є значущою для викладацької діяльності, порівняно з іншими видами діяльності, що імовірно, обумовлено вираженою «формалізацією» цього виду діяльності.

Висновки. Виявлені закономірності слід враховувати в процесі підготовки

психологів до здійснення професійної діяльності, як в системі вузівської, так і післядипломної освіти. Література Карамушка Л.& Лоленко К. (2025). Зв'язок між складовими комунікативного бренду психологів та освітніми чинниками. Особистісні та психофізіологічні ресурси життєстійкості: Матеріали VI Науково-методичного семінару (м. Київ, 25 вересня 2025 року); с.27-31 Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України URI: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/746691/> Лоленко, К. (2023). Професійно-психологічні характеристики бренду психолога. Організаційна психологія. Економічна психологія, 4 (30), 122-134. <https://doi.org/10.31108/2.2023.4.30.11> Capponi, V., & Novák, T. (1994). Asertivně do života. Grada. Stephenson, W. (1954). The study of behavior: Q-technique and its methodology. *Psychometrika*, 19(4), 331-333. Hall, N. (2007). Positive Psychology and Emotional Intelligence. *Positive Psychology News Daily*, November 10.